

Dragoslav Simić,
novinar Radio-Beograda

POZORJE ZVUKA

RADIO I ZVUK

Da li će nam zvučne slike na radiju biti ružnije ili lepše zavisi od života. Naravno, ako prihvatimo da je osnovno merilo svih stvari, pa prema tome i programa koji emitujemo – život.

Kako vratiti radio slušaocima? To je jedno od pitanja, koje zaokuplja pažnju svih koji se bave ovom problematikom. Da li su to „želje slušalaca“ (primer Radio-Šapca) ili prozivanje direktora raznih komunalnih preduzeća u poluranoj jutarnjoj emisiji Studija B? Ili su to komponovani programi Radio-Beograda, od svega i svačega po malo? O tome *šta i kako* postoje razni pristupi, pa tako treba shvatati i ovaj koji izlažemo. Stvarnost domaćeg radija i naše iluzije o njemu, u ovom tekstu imaju za cilj da predstavie ideju o *pozorju zvuka*. No, pokušajmo da ovako zajednički pratimo neka razmišljanja o radiju i zvuku, da bismo došli do onoga što čini predmet ovog razmatranja.

Naime, „vratiti slušaocima radiju“ ili „radio slušaocima“, ne znači izvršiti jednostran programski potez koji se zasniva na trenutnom rešenju, već osmisлити čitav akcioni program na kome će se zasnivati buduća politika stvaralaštva na radiju. (Primer nemoći domaćeg stvaralaštva su razni jutarnji programi glavnih radio-stanica kad uključuju i lokalne radio-stanice, koje po utvrđenoj shemi šalju svoje jutarnje izveštaje.) Autor ovih redova, i sam poslom vezan za realizaciju pojedinih programskih zadataka u svojoj radio-stanici, prisustvovao je „neprijatnim scenama“ u redakcijama „lokalaca“, gde novinari ne znaju šta da šalju kao aktuelnu dnevnu informaciju. Jednostavno, prethodnog dana ili tog jutra se nije dogodilo ništa značajno. Tada se čuju i lokalne vesti čiji se sadržaji crpe iz lokalnih informativnih biltena ili statističkih godišnjaka. Ide se čak dotle da se koriste razni zastareli tekstovi društveno-političkih organizacija. I tako, formalno sve je u redu: shema je ispunjena, sve lokalne radio-stanice su na broju, ali slušaoci su posluženi redakcijskom pitom buđavog ukusa.

Šta se zaista dobilo? Da li je to informativna slika naše sredine? Da li je život i radnog kolektiva i pojedinca i društvenih organizacija tako jednoličan i tužan? Svakako da nije. Samo, tako je nađeno „srećno“ trenutno rešenje da se ostvari ideja o „totalnom“ informisanju, koja u svojoj biti i nije loša, ali koja se ostvaruje pre svega neprofesionalno i birokratski. Novinari često umanjuju vrednost svog posla. Ako je u takvom programu „nezrela“ samo jedna „aktuelnost“, ako smo dobili statistiku a ne suštinu, ako se sve svelo na ispunjavanje golog radnog zadatka - u celini nastaje loš program, a onaj kome je namenjen, ostaje nezadovoljan. Bira sadržaje bliže svom osećanju i potrebi. Jutarnje emisije i programa Radio-Beograda su karakterističan primer totalne nemoći pred zadatkom. Redakcija ovog programa ide toliko daleko, da bi privukla slušaoce na bilo koji način, da objavljuje ime svakog ko telefonom pošalje bilo kakvu vest. Tako, s jedne strane, teku u programu neproverene vesti o putevima, vremenu, saobraćaju, a redakcije u znak zahvalnosti podstiču tuđu taštinu objavljujući imena onih „što jutros poslaše vest“. Pod devizom: „Vi nama vest, mi vama muziku“, koju spiker papagajski ponavlja iz jutra u jutro, godinama, ova redakcija gradila je svoj jutarnji program.

Struktura slušalaca je heterogena i u shemi koja se nudi, nije moguće zadovoljiti sve ukuse. A izgleda da tako nešto nije ni potrebno. Ali svakako je potrebno razviti bolji stil, izbirljiviji ukus, koji će krasiti primamljiv sadržaj. Nije svejedno ni ko nam šalje vest, ni kako je plasiramo.

Raznovrsnost auditorijuma ne govori samo o različitim ukusima, već i o različitom stepenu obrazovanja, te prema tome i o različitoj sposobnosti za poimanje nekih programskih poteza. Program, kako ga sada tretiramo (ova iskustva su pre svega vezana za beogradski radio), u sadašnjoj fazi govori o školskim i konzervativnim merilima za osmišljavanje programskih zadataka. Neki programski blokovi na radiju liče na lepo doterane slikovnice. Da li nam je važnije na kom se mestu nalaze pojedini fudbalski klubovi i kakva je loto prognoza. Čini se tako da je sport zavladao programom. Ušao je na širom otvorena vrata. Ali ne onaj sport od kojega ćemo svi biti zdraviji. Zavladao je „vreme sporta i rasonode“ u kome propuštamo krupne ljudske nedostatke, a svest slušalaca punimo golovima i nekim nerazumljivim prestižom, da im omogućimo da lakše vare nedeljne i praznične ručkove. Još su stari narodi otkrili da su uzbuđenja u cirkusu velika, a mi smo se tim iskustvom poslužili da bismo ponekad stvarali to slično samo mnogo opasnije, jer smo kao stvaraoci i novinari

u kontaktu s ogromnim brojem slušalaca.

ŠTA JE STVARANJE NA LICU MESTA?

Šta je otvorenost informisanja i da li je moguće u našem samoupravnom društvu praviti aktuelnu, životnu informaciju ako zataje oni koji tu informaciju treba da daju?

Novinar je npr. dobio zadatak da ode u Smederevsku Palanku i „ispita“ paljevinu dnevnika u jednoj srednjoj školi. U školi je rečeno da je u čitavu stvar upućen SUP, ali, na kraju, ako se složi sekretar partijske organizacije, profesori će „progovoriti“ za radio. Sami đaci mogli su da daju jednostranu informaciju, pa je svakako trebalo tražiti i mišljenje sekretara komiteta. Sekretar je novinaru objasnio da „nije zgodno“ sada govoriti o tom slučaju. Tako se krug zatvorio, a izvor informacija ostao zaleđen. Van kruga našli su se i autor reportaže i njegovi slušaoci. Sekretar je kasnije otišao na drugu dužnost, a konzervativno zatvorena sredina ostala je da živi sa svojom tajnom. Ovakvi protivnici pravilnog informisanja su izvan radija i mogu, takođe, da budu predmet kritike. Ali vratimo se našim razmatranjima, koja treba da nas dovedu do *pozorja zvuka*.

ŠTA JE POZORJE ZVUKA?

Život izgleda sasvim drugačiji od ružičastih zvučnih slika koje ponekad emituju naši radio-aparati. To, naravno, ne može da se uzme kao opšti kurs prihvaćen na programu radija. No, kada smo nemoćni, kad ni sami ne umemo da nađemo izlaz iz situacija u kojima bismo, pre svega profesionalno i životno, bili odgovorni, pribegavamo metodi i načinima rada za koje se ne može uvek reći da su nam omogućili da dobijemo one vrednosti – idejne i moralne – koje naše društvo uvek i svuda ističe.

To bi tačnije značilo, da jedan deo budućeg programa radija treba da se zasniva na *autentičnim zvučnim slikama*, tematski u rasponu od vašara i kriminala, do razgovora u masovnim organizacijama, radnim kolektivima ili izlaganja u Akademiji nauka.

Ili još tačnije, suština programa treba da se zasniva na svakodnevnim zbivanjima predstavljenim u svom najsirovijem obliku. Put do slušaoca je prema tome „pravo ogledalo zvuka“. Naime, čoveku treba pokazati kakav je u svojoj svojoj izvornosti.

Čovek-slušalac se onda može prepoznati u prototipu koji mu je predložen, a prepoznaje sebe i po sličnosti sa problemom, koji se u formi zvučne slike postavlja pred njega. Samo takav, angažovan program krči put do uha i duha slušalaca. On ih čini mobilnim i, što je naročito značajno u društvenom smislu reči, od njih stvara aktivne korisnike.

Radio kao sredstvo javnog komuniciranja ima izuzetnu moć da istovremeno reprodukuje događaj sa lica mesta i da prenosi svu dramatiku dešavanja. Vrednost i draž ovog čina upravo čine radio. U ovakvom tretmanu pojam radija mora da se poistoveti s pojmom dešavanja.

Prevedeno na praktičan jezik – znači pružiti mogućnost slušaocu da se nađe u centru zbivanja i događaja, da ih čuje, tj. doživi u svojoj njihovoj autentičnosti onako kako se zaista odigravaju. Pri tom treba imati u vidu da je važnija reakcija koju će takva slika izazvati kod slušalaca, nego dosadašnja radio-praksa, koja u sebi krije želje za poučavanjem, ubeđivanjem svake vrste. Svakako drastičan primer jeste pojednostavljeno korišćenje istorije, da bi se po svaku cenu u svim žanrovima, od muzičkih do dokumentarnih, istakle moralne i političke vrednosti borbe ili pojedinca. Međutim, ljudski um, ma na kom stupnju razvoja bio, treba da bude prepušten riziku – naime, da sam prosuđuje vrednost sadržaja i dela koje se nudi, koje se postavlja kao izvor saznanja. Ovakav, na prvi pogled egzistencijalistički odnos prema slušaocu, duboko je opravdan. Slušalac – pratilac tih novih zvučnih slika, oseća da mu je poklonjeno poverenje, da je uvažavan i poštovan. Takvo poverenje u njemu stvara i odgovornost u sopstvenom rasuđivanju i spremnost da kao stvaralačko biće produbljuje saznanja do kojih je došao.

Ako se ukine psihološka granica, odnosno uspostavi pravo opštenje između onih za koje se pravi program i onih koji stvaraju taj program, doći će i do kvalitativno drugačijeg odnosa slušalaca prema radiju.

SLUŠAOCI – KORISNICI RADIJA

Radio može, kao specifično sredstvo javnog informisanja da, zahvaljujući svojim tehničkim karakteristikama koje mu daju osobine medija, prikazuje slike, život i ljude onakvim kakvi zaista jesu. Tu nema prepričavanja događaja i više ili manje vernih – lažnih ispovesti jednog novinskog stupca. Umetnost pisane i govorne reči ne može svakako da mimoide ni ovaj.

Izgovorena glasom autora ili vrsnog čitača ta reč predstavlja svojevrsno pogonsko gorivo i daje misaonu građu. Medij tako prevazilazi obično tonsko registrovanje glasa i postaje topla ljudska igračka na čije se postojanje stalno računa. To je masovni medij, rekli bismo to sada, kojim se društvo brine za pojedinca, nekom skoro spontanom akcijom, razbija mu usamljenost vodeći ga ka izvorima svetlosti. Tako nešto može se reći samo za one plemenite sadržaje radija, za one časne izuzetke kojih nema mnogo.

Kako vratiti „ugled zvuku“ a pri tom ostati na svim pozitivnim sadržajima jednog socijalističkog samoupravljačkog društva?
To je novo pitanje ili proširenje rečenog. Šta učiniti da ovaj medij ne ostane sporedno, prateće sredstvo običnih, dnevnih delatnosti slušaoca?

Iz svega dosad iznetog može opravdano da se nametne još jedno pitanje, tačnije može se u nekim razmišljanjima posumnjati u osnovnu funkciju ovog medija. Da li zvuk sam za sebe može da postane ravnopravan činilac i da se uvrsti u kulturna dobra više proširena no što je to slika (film i TV), ili scena (pozorište, opera, balet i sl.)? Razmotrimo neke činioce karakteristične za navedene medije. I scena i film zasnovani su na pokretu. Pokret je nosilac radnje. Najbolje su uvek one predstave gde je reditelj uspeo pokretom da ispriča priču, koja će time pružiti doživljaj gledaocu. U pomenutim žanrovima reč je samo kontakt, ona neophodna veza, ali ne i izvršilac direktnog uticaja na emocije i svest posmatrača. Zvuk pak, sam za sebe, lišen je svega onoga što je karakteristično za scenu, u najširem smislu te reči. Nema vizuelnog pokreta, znači lišen je one osnovne komponente koja utiče na naše čulo vida, a time i na formiranje vizuelnog doživljaja. Zvuk je sam, prepušten je sebi, bez ičije pomoći. Treba samo angažovanije aktivirati uho i to je čitav napor koji se formalno ulaže u praćenje neke zvučne radnje. Ali, čini se da u tome baš i leži čarobna snaga zvuka radija. Kada je celokupan misaoni sistem jedne ličnosti, njeno najdublje biće upravljeno samo na takav izvor, onda dolazi do spontanog učestvovanja u radnji. Izolacija je nemoguća, jer to jedno čulo - uho, kao da rekompenzira sva ostala. To je kanal kroz koji prodire jedan specifičan sadržaj. Iz takvog, naizgled siromašnog stanja, razvija se niz utisaka i ostvaruje prodor novih svetova i saznanja. Mašta je potresena pojavom tona, pokrenuta ona reprodukuje nove situacije kojih do tada nije bilo. Misao je uznemirena jer zvuk ne donosi gotove oblike, on čini da se korisnik nalazi stalno u fazi totalnog angažovanja. I, čudno, po sistemu asocijacija stvara se u glavi niz novih slika na čiju

količinu, oblike i intenzitet utiče radiofonski formiran – zvuk.

Kad se ovaj moderni, može se reći psihološki medij, zloupotrebi neadekvatnim odnosom prema slušaocima – znači ili krajnjim banalizovanjem ili otuđenjem sadržaja, ili krajnjim i trajnim obeležjem nestvaralačkog, neangažovanog i asocijalnog programa – na radio se gleda kao na nižu vrstu, tačnije podvrstu masovne kulture.

VASPITAVANJE SLUHA I UKUSA SLUŠAOCA

Kada naš prosečni slušalac uključi radio-prijemnik očekuje isključivo muziku i po neku informaciju. Kada na određenoj talasnoj dužini ne nađe muziku koju voli, bira drugi kanal. Ako posle traganja ipak nađe samo „govor“, prosečni slušalac gasi radio. Njega niko nije pripremao da prati i drugačije sadržaje od onih koji ne zahtevaju intelektualno angažovanje. On je, dakle nesposoban da učini odgovarajući napor. A takav korisnik je najčešće meta anketara koji dolaze s pitanjem šta misli o programu i kakve bi emisije želeo da sluša na svom radio-prijemniku. Anketa je svakako pogodna kao tip istraživanja, ali ona zahteva drugačiji model slušaoca. Ako se sprovodi sistematski, kompletno, dugotrajno ona može zaista biti putokaz i ocena određenog programa. Novinari-stvaraoci moraju i bez ankete, svojim izoštranim čulima da prate sve promene i da na njih brzo reaguju odgovarajućim emisijama i blokovima, jer je materija s kojom rade neverovatno gipka i neuhvatljiva. Novinar dobar poznavalac ovog medija, stvorioće originalne zvučne slike kojima nikad neće nedostajati prava inspiracija. Pred takvim isečcima stvarnosti i slušalac aktivira svoju misao, izgrađuje vlastiti stav, donosi sopstveni sud. Prema tome, oblikovati zbivanja, dati im sadržaje visokog kvaliteta i smestiti ih u okvire radio-programa – znači zvuku, kao posebnom izražajnom sredstvu, obezbediti njegov trijumf.

Neki stavovi izneseni u ovom tekstu služe samo kao baza za razmišljanje bez koje, čini se, sama zamisao o pozorju zvuka ne bi bila celovita. Zato, razmotrimo i neke praktične činjenice.

RADIOFONSKO STVARALAŠTVO

Mnoga značajna dela, koja su poslednjih godina stvorena za programe jugoslovenskih radio-stanica (drame, reportaže, dokumentarne, kabaretske i muzičke emisije, kao i druge forme novih, eksperimentalnih zahvata) ostale su manje-više

nepoznate širokim krugovima slušalaca iz razloga koji su delimično, u prethodnom izlaganju navedeni. S jedne strane, tada je bila slaba ili gotovo nikakva propaganda programa a, s druge strane, celokupni radio bio je potisnut pred naletom televizije. Na to su uticali i drugi činioci, ali jedan od značajnih bio je da ne postoji navika širokog kruga korisnika radija da ove sveže sadržaje prihvataju u funkciji sopstvenog života. Jednostavno, ljudi nisu naviknuti da od malena prate deo svog života sa magnetofonske vrpce. Slušalac bez kulture slušanja nije u stanju da ima pun doživljaj radio-emisije. Stoga zapuštanje jednog vida obrazovanja ima direktne negativne posledice na formiranje ličnosti, do koje je društvu i te kako stalo.

I pitanje termina je ozbiljno. Naime, mnoga ostvarenja propadaju zbog toga. Kao primer uzmimo *Krajputaše*, delo koje je dobilo međunarodno priznanje a emitovano je u okviru stalne emisije „Stvaraoci i dela”. Može se slobodno postaviti pitanje koliko je slušalaca pratilo ovu emisiju koja prevashodno donosi vesti iz kulture. Ona svakako spada u domen kulture, ali po tipu i sadržini apsolutno odudara od ponudjenog termina. Takvih primera ima više, pa ih nije potrebno posebno isticati.

Sličnu sudbinu doživljavaju i ostala eksperimentalna ostvarenja, jer se prave samo za festivale i, ako se uopšte emituju, nalaze se u tekućoj shemi radija u okviru nekih drugih emisija. Ono što naročito zabrinjava jeste činjenica da autor nikada ne može da sazna kakav utisak ostavlja njegovo delo na slušaoca. Tako se i velika ostvarenja utapaju u svakodnevnu produkciju, što loše utiče na stvaralačku klimu. Značajna umetnička ostvarenja doživela su svoju punu afirmaciju tek pred publikom, za koju su i stvarana.

Kada radio vodi kulturnu politiku koja će stvoriti ugled zvuku – mediju radija, politiku koja će slusaocima približiti i nova kulturna dobra, kao što je izražajno sredstvo o kome pišemo, onda je sigurno da će biti korisnika koji će u svoje vlastite programe korišćenja kulturnih dobara, kao što su gledanje filma, poseta pozorištu, čitanje knjiga, uvrstiti još jedan medij – angažovano slušanje radija.

U tom smislu postojanje jednog pozorja zvuka koje bi vodilo afirmaciji postojećih vrednosti radio-programa, značilo bi korak bliže potpunijem korišćenju kulturnih vrednosti, koje stvaraju ovo vreme i ovi ljudi.

POZORJE ZVUKA U PRAKSI

To je neka vrsta institucije zamišljene kao prvi direktni kontakt između publike-slušalaca i stvaralaca. Sve što je vredno iz programa radija, ono što treba da doživi svoje prvo izvođenje, ono za čije postojanje javnost treba da sazna unapred pre emitovanja na radiju, treba da se nađe na pozorju zvuka.

Drama, reportaža, kabare, muzička dela, eksperimentalne emisije tu bi doživele premijerna izvođenja. Značajne drame, kako zbog interpretacije glumaca, tako i zbog nove tonske i rediteljske boje, muzičke obrade, zatim reportaže, kako zbog dokumentarnosti, svedočenja o vremenu, tako i zbog načina obrade zvučnih slika, pa kabare, zbog muzičko-scenske kompozicije, vedrine i humora, i razni tipovi muzičkih emisija, sve treba da doživi svoju reprizu na pozorju.

U izuzetno pažljivo ozvučenom mikrostudiju, tokom scense koja bi trajala 60 ili 90 minuta, jedanput nedeljno bila bi pred publikom prikazivana značajna radiofonska dela. To bi bila prilika da autori prvi put i sami čuju kakav utisak ostavlja njihovo delo na prisutne slušaoce. Takođe i prilika za razgovore kao i za ostvarenje novih eksperimentalnih dela. Javnost bi tada unapred znala šta je „izvađeno“ iz programa i na koje emisije treba posebno obratiti pažnju. Pojava recenzije u štampi, pre nego što se delo emituje na radiju, znači posle pojave na pozorju zvuka, izgleda mnogo logičnija, jer unapred upućuje ili ne upućuje slušaoca na delo. Tako bi i sami autori osećali veću odgovornost prema poslu kojim se bave, a kritika ne bi delovala post festum, kao što je to sada slučaj. Za razliku od pozorišta ili filma, radio ima tu sreću da za svoju prvu projekciju, za neko ostvarenje, može da koristi tip institucije kao što je, uslovno nazvano – pozorje. Znači, jedan izolovani prostor za javni nastup, van radio-talasa, u kome će se zbiti pretpremijera glavnog događaja – emitovanja na radiju. I film i teatar prikazuju se više puta, dok postoji interes distributera da delo drži na programu. Kada takav interes prestane, delo odlazi u kinoteku ili, kada je reč o scenskom izvođenju – u sećanje, u pozorišnu prošlost i glumca i gledaoca ili, kakvom srećom, u Pozorišni muzej. Kod radija, slučaj je sasvim obrnut. Pretpostavlja se da radio, zahvaljujući jednostavnijem načinu korišćenja tehničkih pomagala – aparata, u isto vreme može da prati (teoretski) onoliki broj slušalaca, koliko ima radio aparata. Delo se na radiju, baš iz tih razloga, „vrti“ samo jedanput i retko kad doživi reprizu. Osim toga, oblast kojoj pripada, pretrpana je događajima i to je česte razlog da novo dešavanje potiskuje staro. Za neka ostvarenja opravdano ne

postoji interes da se opet nađu na programu. Tako bi pozorje zvuka opet dobilo vizu za osnivanje. Bilo bi to produženje značajnog trenutka življenja ovog medija, reinkarnacija proteklih emisija.

Gde, ko i kada može na nekoj drugoj strani da čuje glasove velikana političke i kulturne misli ove zemlje?! Ako ni zbog čega drugog, onda bar zbog ove mogućnosti, ideja stvaranja pozorja privlači pažnju.

DELA IZ FONOTEKE

Fonoteke svih naših radio-stanica kriju u sebi zvučno blago koje je učtkano! Tom zvuku na pozorju treba opet udahnuti život. Zar neka nova generacija slušalaca nije zaslužila da dozna kako je to nekad izgledalo? Ko se još seća, neka i ovo posluži kao primer, prvomajskih parada i uzbuđenog glasa reportera?! Defiluju pred nama gotove fabrike, zubne ordinacije, poljoprivredni viškovi i nameštaj novih fabrika. Kada se posmatra sa stanovišta standarda ove zemlje danas to deluje kao farsa, ali i kao nostalgično sećanje na vreme u kome se živelo. Udarnici, omladinci, vojnici, seljaci, radnici, čitav jedan narod u svečanim odelima defiluje kroz taj živi uzavreli mikrofoni.

PEDAGOŠKA FUNKCIJA POZORJA ZVUKA

Drugi program pozorja, koji se ne bi odvijao u večernjem delu i koji bi bio manje zvaničan, ostvarivao bi se u saradnji sa školama. Čitava neša i strana dramska literatura koja je za poslednjih trideset godina snimljena na trakama u produkciji dramske redakcije, predstavlja potencijalni neiskorišćeni deo radija pogodan i prihvatljiv za emitovanje đacima svih školskih uzrasta. Škola i radio bi opet našli svoj zajednički interes, pa bi se tako vaspitavali budući slušaoci a u njihovu svest unosio bi se još jedan element – element zvuka. Bio bi to podmladak slušalaca radija. Tokom slušanja takvih programa, verujemo, bio bi izvršen značajan uticaj na kulturu govora. Prave literarne vrednosti – ona literatura sa čijim se ukusom srećemo još od mladosti, izgovarana jezikom glumaca, bila bi bliža i razumljivija.

DELATNOSTI POZORJA ZVUKA

Izdavačka delatnost pozorja obuhvatala bi, pre svega, dela

trajne vrednosti. Nema razloga da se ne poveruje da će slušalac poželeti da kupi, da trajno postane vlasnik trake na kojoj je zapisano delo koje mu se dopada. To su snimci koji ne zastarevaju, jer čovek ponekad kuša sebe, želi da proverí kako „danas“ deluje na njega ono čemu se divio „juče“, iz čega je crpeo snagu, dolazio u intelektualna iskušenja.

MANIFESTACIJE POZORJA ZVUKA

Pozorje postaje mesto okupljanja novinara. To je svojevrsna diskusiona tribina na kojoj se u stručnom smislu reči „merí“ neko delo. Tu se nalaze i ostvarenja stranih radio-stanica okvalifikovana kao radiofonska dostignuća. Kako ćemo kao radio-novinari, poslenici-stvaraoci raditi svoj posao, ako ne znamo šta se radi na drugim stranama?! Fest evropskog ili svetskog radija ukazuje na mogućnost jedinstvenog praćenja programa stranog radija. To su prateće manifestacije, kao uostalom i gostovanja domaćih radio-stanica sa pojedinim programima i emisijama, koja ne čine srž pozorja. Ali sve skupa one čine da pozorje živi životom zdravog središta koje će radoznalo tragati i sakupljati sve nove, značajne i korisne sadržaje zvukom izatkane.

Treba verovati da koherentan program pozorja ne bi ostao bez uticaja ni na programe radija. Ostali saradnici – muzičari, snimatelji, reditelji, ne ostaju anonimni. Oni bi publici bili predstavljeni. Ako se i ovo može smatrati nekom vrstom stimulansa za nečiji rad, onda se treba koristiti tom mogućnošću. To je ona vrsta radnika koji u svakodnevnom emitovanju najčešće ostaju anonimni.

Proizvodnja programa – emisija na licu mesta – to je pitanje na koje odgovor treba da daje majstorska radionica pozorja. Ako je moguće napraviti „hopening“ van radija, čini se da nam radio za to pruža još veće mogućnosti, jer poseduje i ljude i bogat tonski arhiv.

Radio mora stalno da nalazi svoj sve bolji put do slušalaca i da stvara vlastiti prostor za razvoj. Pravi put i način, kao uostalom i u svim ostalim delatnostima kulture, jeste eksperiment i prodor vlastitim izražajnim sredstvima. Slušalac ne sme da bude prepušten stihiji slušanja, već mu treba otkrivati one zvučne slike do kojih još nije došlo ni on, a ni stvaraoci. Materijal se nalazi svuda oko nas samo mu treba prići i uobličiti ga.

Pozorje zvuka je mikroradio – jedna nit u praćenju i razvoju radio-programa.